

تبیین و طراحی الگوی پویندگی و تحرک نظام آموزش عالی: رویکرد داده بنیاد

سید علی مدنی*

الهام کاویانی**

بهمن سعیدی پور***

سوسن لایی****

چکیده

پژوهش حاضر، با هدف تبیین مدل پویندگی و تحرک نظام آموزش عالی صورت گرفت. روش پژوهش، کیفی و با به‌کارگیری روش تحقیق داده بنیاد بود. به‌منظور گردآوری اطلاعات و با به‌کارگیری روش نمونه‌گیری هدفمند، با ۱۸ نفر از خبرگان آشنا به مباحث آموزش عالی مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد. تجزیه و تحلیل داده در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام گرفت. بر اساس آن، مدل کیفی پژوهش طراحی شد. نتایج ۳۹۰ کد یا مفهوم اولیه از مصاحبه‌ها و ۴۰ مفهوم و ۲۳ مقوله را در قالب مدل پارادایمی شامل توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های چندگانه آموزش عالی به‌عنوان مقوله محوری و شرایط علی (کادر هیات علمی مجرب، تنوع برنامه‌های آموزشی و پژوهشی، گسترش پژوهش‌های کاربردی، ظرفیت آموزش ترکیبی، تعامل دانشگاه با صنایع، برنامه درسی انعطاف‌پذیر و کاربردی)، عوامل زمینه‌ای (امکانات آموزشی متعدد، انگیزه اساتید، جذب دانشجو در تمامی مقاطع، ارتباطات مناسب اجتماعی، توسعه سامانه‌های آنلاین)، شرایط مداخله‌گر (جذب و ارتقاء، توانمندسازی دانشجویان، سیاست‌های توسعه‌ای، تصویر مناسب از دانشگاه‌ها)، راهبردها (دانشجویان خارجی، توانمندسازی منابع انسانی، ظرفیت‌های آموزشی جدید) و عوامل پس‌آیندی (در سطوح فردی-سازمانی) مطرح ساخت.

واژه‌های کلیدی: آموزش عالی، پویندگی، تحرک، نظریه داده بنیاد

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی است.

* دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

** استادیار دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول)

eli.kaveani@gmail.com

*** دانشیار دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

**** استادیار دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

مقدمه

تلاش برای تحرک و پویندگی دانشگاه در عرصه جهانی به‌طور نزدیکی با فرآیند کنونی فعالیت‌ها، افزایش وجهه و رتبه بین‌المللی مؤسسات آموزش عالی گره خورده است. تحرک و پویندگی باعث تشدید رقابت‌های دانشگاهی و ارتقای استانداردهای کیفیت آموزش می‌شود (خدای، خدادادحسینی، مشبکی و آذر، ۱۳۹۰). الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت نظام آموزش عالی ایران در صورتی کارکرد مثبت خواهد داشت، که بسان یک کلیت واحد به تمامی ابعاد آن به‌طور یکسان توجه شود (مجتبی زاده، عباس پور، ملکی، و فراست خواه ۱۳۹۷).

مقوله تحرک در دانشگاه‌ها از یک سو به سیاست‌گذاری راهبردی درازمدت به‌منظور اقدامات مقتضی برای بهبود فعالیت‌های پژوهشی، آموزشی و خدماتی نیاز دارد و از طرفی برای پویندگی فعالیت‌های دانشگاه‌ها و ایجاد بستری پویا برای هماهنگی میان بخش‌های مختلف یک دانشگاه ضروری به نظر می‌رسد. به تعبیر دیگر، افزایش کمی و کیفی فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی تنها برای پویندگی و تحرک کافی نیست، بلکه ترسیم یک چشم‌انداز راهبردی و مدیریتی و طراحی فرآیند مناسبی متشکل از مجموعه فعالیت‌های سازمانی برای دستیابی به اهداف تعیین‌شده نیز بسیار حیاتی است (شهنازی و حسنی، ۱۳۹۳).

آنچه را که بسیاری از کشورهای پیشرفته جهانی به لحاظ سرریز شدن عرصه آموزش عالی خودشان دنبال می‌کنند دستیابی به بازارهای جهانی آموزش عالی است. نکته‌ای که باید به آن توجه داشت این است که نباید با چالش‌های آموزش عالی بدبینانه برخورد کرد، بلکه باید آن‌ها را شناخت و برایشان راهبردهای منطقی و واقع‌بینانه آغاز کرد. در صورتی که این چالش‌ها از منظر فرصت بررسی شوند، یقیناً موجب پویایی سیستم آموزش عالی خواهند شد. لذا توجه جدی در این زمینه، سازوکارهای آموزشی جدیدی را می‌طلبد، متأسفانه وضعیت فعلی اقتصادی کشور، رویداد افت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه‌ها و موضوع فرار مغزها، شاخص مثبتی در بخش ارزش‌گذاری اهمیت و منزلت علم به شمار نمی‌آیند. الگوهای علمی و دانشگاهی در جامعه، آسیب‌پذیر گردیده‌اند و دانشگاه‌ها بیشتر به‌منزله مراکزی برای صدور مدرک دانشگاهی مورد توجه قرار گرفته‌اند (تقوی قره‌بلاغ، ۱۳۸۸).

باید دانست بخش آموزش عالی برنامه‌ریز، هدایت‌کننده و مجری فعالیت‌هایی است که با هدف تولید علم و تشکیل سرمایه انسانی انجام می‌شود. این فعالیت‌ها توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با عنوان دانشگاه و مؤسسه آموزش عالی در دو بخش دولتی و غیردولتی صورت می‌گیرد. بخش دولتی شامل دانشگاه‌های دولتی وابسته به وزارت علوم، دانشگاه پیام نور، دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی وابسته به دستگاه‌های اجرایی و دانشگاه جامع علمی - کاربردی است. بخش غیردولتی آموزش عالی نیز شامل دانشگاه آزاد اسلامی، مراکز آموزش علمی - کاربردی و مؤسسه آموزش عالی آزاد است (بزرگ نژاد و شریف‌زاده، ۱۳۹۵).

رشد و گسترش این پدیده تا اندازه‌ای فراگیر و وسیع شده است که امروزه از ظهور مدل‌های متعدد دانشگاه‌های بین‌المللی بحث به میان می‌آید (دویت، هانتر، هاوارد و اگرون پولاک^۱، ۲۰۱۵). ارزش و اهمیت پدیده تحرک و پویایی آموزش عالی بسیار فراتر از آموشد و یا حضور دانشجویان خارجی در پردیس‌های دانشگاهی و یا ارقام و درآمدهای اقتصادی ناشی از آن است (خورسندی طاسکوه، ۱۳۹۴). مطالعاتی که در زمینه رویکرد قابلیت‌های پویا انجام شده است، ساختارها، فرایندها، تأثیرات و سهم قابلیت‌های پویا را در راهبرد شناسایی کرده‌اند و اغلب پژوهشگران معتقدند که قابلیت‌های پویا، مزیت‌های رقابتی را ارتقا می‌دهند (لین و وو^۲، ۲۰۱۳). ارزیابی دائم محیط، خلق دانش (با تأکید بر دانش پژوهش و توسعه) ادغام دانش خلق‌شده در فرایندها و محصولات بنگاه، پیکربندی مجدد، یادگیری کارکنان و اهرم‌سازی توانمندی‌های نیروی انسانی را به‌عنوان توانمندی‌های پویا در نظر گرفته‌اند. تحلیل‌ها نشان می‌دهد که توانمندی‌های پویا موجب پذیرش تغییرات در سازمان، پذیرش تغییرات در سازمان موجب عملکرد بالاتر نوآوری و عملکرد نوآوری موجب تطابق بیشتر سازمان با محیط بیرونی می‌شود (مک کنن و هیوز^۳، ۲۰۱۳). قابلیت شناسایی فرصت‌ها و قابلیت پیکره‌بندی مجدد بر روی عملکرد بنگاه بسیار تأثیرگذار است. سایر قابلیت‌های رقابتی نیز در شرایط بسیار پویای محیط بر روی عملکرد بنگاه تأثیرگذار است (جیانو، الو، چان و کویی^۴، ۲۰۱۳). اگر دانشگاه‌ها به دنبال رسیدن به هدف مهم تجاری‌سازی هستند باید به این مقوله توجه گردد که ابعاد مزیت رقابتی را به‌عنوان عاملی مهم و اساسی در ساختار خود قرار دهند

1. de Wit, Hunter, Howard & Egron-Polak
2. Lin & Wu

3. McKenna & Hughes
4. Jiao, Alon, Chun & Cui

(عنایتی، صالحی و جلالی، ۱۳۹۷). صاحب‌نظران، استانداردهای آموزشی، زیرساخت ضعیف، وابستگی به کمک‌های خارجی تحرک‌گرایی، جنبه‌های ایدئولوژیک، سنت‌ها و هنجارهای بومی، نگرانی‌های امنیتی و نبود ثبات سیاسی را از جمله موانع در راه بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها می‌دانند (لین^۱، ۲۰۱۱). همچنین برخی دیگر از صاحب‌نظران چهار مؤلفه جامعه سنتی، تفاوت‌های فرهنگی، تمرکزگرایی دولتی و نابرابری در توزیع امکانات را موانع بین‌المللی شدن می‌دانند. تمرکزگرایی دولتی، نابرابری در توزیع امکانات، زیرساخت‌های ضعیف و نبود استاندارد و وجود رویکردهای جانب‌دارانه و قومیتی از دیگر موانع بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها هستند (راب، والرینو و برنت^۲، ۲۰۱۴). الگوها و روند تحرک دانشجویان بین‌المللی نشان می‌دهد که ترجیحات و مقصدهای دانشجویان بین‌المللی در حال تغییر است. در حالی که اکثریت دانشجویان هنوز تمایل به مسافرت به خارج از کشور برای تمامی مراحل آموزشی خود دارند تعداد روبه‌افزایشی از دانشجویان به تحصیل بین‌المللی راضی هستند و خواهان آن هستند که بخشی از مدارکشان را خارج از کشور دریافت کنند (سالندا^۳، ۲۰۰۸).

مقوله تحرک دانشگاه‌ها از یک سو به سیاست‌گذاری راهبردی درازمدت به منظور اقدامات مقتضی برای بهبود فعالیت‌های پژوهشی آموزشی و خدماتی نیاز دارد و از طرفی برای پویندگی فعالیت‌های دانشگاه‌ها و ایجاد بستری پویا برای هماهنگی میان بخش‌های مختلف یک دانشگاه ضروری به نظر می‌رسد. به تعبیر دیگر افزایش کمی و کیفی فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی تنها برای گویندگی و تحرک کافی نیست، بلکه ترسیم یک چشم‌انداز راهبردی و مدیریتی و طراحی فرایند مناسبی متشکل از مجموعه فعالیت‌های سازمانی برای دستیابی به اهداف تعیین‌شده نیز بسیار حیاتی است (شریف‌زاده و عبدالله زاده، ۱۳۹۰).

در حال حاضر مسئله اصلی در این حوزه، فقدان آگاهی کافی درباره آسیب‌های موجود در مسیر ایجاد تحرک و پویندگی در آموزش عالی است. در این پژوهش تلاش می‌شود نظام آموزش عالی از منظر پویندگی و تحرک، بر اساس نظریه داده بنیاد و در قالب مدل پارادایمی که از عوامل علی، عوامل زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، بستر حاکم، راهبردها و عوامل پس‌آیندی تشکیل شده است برای دانشگاه‌های کرمانشاه طراحی و

تبیین گردد. مطالعه دانشگاه‌های شهر کرمانشاه به‌عنوان قطبیت دانشگاه‌های غرب کشور، می‌تواند به ایجاد بسترهای تحرک و بوم‌دگی در این مراکز علمی کمک کند. موضوعی که نبود آن شاید بیشترین تأثیر را در عدم شکل‌گیری کامل رشد، شکوفایی و توسعه منطقه و رونق کسب‌وکار مردم داشته است.

به همین دلیل، هدف کلی پژوهش حاضر تبیین و طراحی مدل بوم‌دگی و تحرک نظام آموزش عالی در دانشگاه‌های شهر کرمانشاه از دیدگاه خبرگان است. در راستای دستیابی به این هدف سؤال‌ها به این شرح مطرح شده‌اند: شرایط علی به‌کارگیری رویکرد بوم‌دگی و تحرک در نظام آموزش عالی کدام‌اند؟ مقوله محوری در طراحی مدل بوم‌دگی و تحرک کدام‌اند؟ راهبردها در طراحی مدل بوم‌دگی و تحرک کدام‌اند؟ شرایط مداخله‌گر در طراحی مدل بوم‌دگی و تحرک کدام‌اند؟ بستر حاکم در طراحی مدل بوم‌دگی و تحرک کدام‌اند؟ عوامل پس‌آیند در طراحی مدل بوم‌دگی و تحرک کدام‌اند؟

روش

پژوهش حاضر در چهارچوب رویکرد کیفی و با به‌کارگیری روش نظریه داده بنیاد انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش متشکل از کارشناسان و خبرگان مطلع آموزشی، مؤسسات آموزشی و دانشگاه‌های شهر کرمانشاه بود. از این جامعه، ۱۹ نفر از خبرگان و کارشناسان مطلع و آگاه به حوزه آموزش عالی و سیستم‌های آموزشی مورد مصابه نیمه ساختاریافته قرار گرفتند.

ده شاخص برای معیار مقبولیت معرفی شده است که ۵ مورد از آن‌ها در این پژوهش برای ارتقای دقت علمی و روایی و پایایی، مورد استفاده قرار گرفت. استراتژی‌های ممیزی مورد استفاده عبارت بودند از حساسیت پژوهشگر، انسجام روش‌شناسی، متناسب نمودن نمونه، تکرار شدن یک یافته و استفاده از بازخورد مطلعین.

تحلیل داده‌ها بر اساس دستورالعمل‌های ارائه‌شده توسط استراس و کوربین^۱ (۱۹۹۸) طی سه مرحله اصلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی صورت گرفت.

1. Strauss, A., & Corbin, J.

یافته‌ها

واحد اصلی تحلیل برای کدگذاری باز مفاهیم بودند. در مرحله کدگذاری محوری، رونوشت مصاحبه‌ها برای یافتن مقوله‌های اصلی، مقوله‌ها، زیر مقوله‌ها به‌طور منظم بررسی شد. طی این فرایند کدگذاری تعداد ۴۰ کد باز (مفهوم) و ۲۳ مقوله استخراج و ویژگی‌های آن‌ها شناسایی شد. در کدگذاری انتخابی، ابعاد پارادایم کدگذاری، شامل شش دسته مقوله محوری، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط بستر حاکم، راهبردها و پیامدها، مشخص شد.

یافته‌های مبتنی بر کدگذاری در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. کدگذاری محوری

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	کادر جلسات علمی مجرب متخصص و توانمند	۱- جود اساتید آشنا به چند زبان ۲- اساتید دارای تجربه علمی اجرایی ۳- اساتید دارای حمایت‌های ویژه ۴- اساتید دارای تخصص‌های نو
	تنوع برنامه‌های آموزشی و پژوهشی	۱- وجود برنامه‌های آموزشی کارگاه محور ۲- وجود پژوهش‌های نوین ۳- وجود مؤسسات تحقیقاتی متنوع ۴- وجود برنامه‌های آموزشی میدان محور
شرایط علی	گسترش پژوهش‌های کاربردی و مبتنی بر نیازهای استان کاربردی	۱- توسعه پژوهش‌های مبتنی بر نیازمندی‌های صنایع ۲- توسعه پژوهش‌های مبتنی بر نیازهای محلی ۳- پژوهش‌های مبتنی بر تجاری‌سازی ۴- رشد پژوهش‌های نیازسنجی در گسترش پژوهش‌های کاربردی
	ظرفیت آموزش ترکیبی	۱- ظرفیت آموزش حضوری متنوع ۲- آموزش‌های آنلاین در دانشگاه‌ها
	ظرفیت ارتباط و تعامل دانشگاه با صنایع و سازمان‌های استان	۱- ظرفیت برقراری ارتباط با صنایع ۲- ظرفیت بهره‌گیری از تجهیزات صنایع ۳- ظرفیت مشارکت با سازمان‌ها ۴- ظرفیت برگزاری دوره‌های مشترک با سازمان‌ها

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	برنامه درسی انعطاف‌پذیر کشاورزی و کاربردی	۱- وجود برنامه درسی عملی به‌ویژه در رشته‌های ۲- برنامه درسی مبتنی بر نیازهای فارغ‌التحصیلان ۳- برنامه درسی انعطاف‌پذیر کاربردی
مقوله اصلی	توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های چندگانه دانشگاه (آموزش عالی)	۱- تجهیز دانشجویان به حمایت‌های کارآفرینی ۲- ایجاد خلاقیت ۳- شناسایی فرصت‌ها ۴- دانشگاه کارآفرین
	قابلیت جذب دانشجویان عراقی خارجی	۱- قابلیت جذب دانشجویان خارجی به‌ویژه دانشجویان عراقی ۲- قابلیت برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت انگلیسی‌زبان آنلاین
راهبردها	توسعه توانمندی منابع انسانی	۱- توسعه مهارت‌های اجتماعی کارکنان ۲- توسعه مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان ۳- توسعه مهارت‌های تدریس و پژوهش متنوع اساتید
	توسعه ظرفیت‌های آموزشی پژوهشی جدید	۱- ارائه آموزش‌های آنلاین ۲- پژوهش محور کردن رشته‌های تحصیلات تکمیلی ۳- تنوع آموزشی ۴- گسترش پژوهش‌های میدانی ۵- توسعه آزمایشگاهی
	تمایل متقاضیان جذب و ارتقای علمی در دانشگاه‌های استان	۱- افزایش تقاضای جذب در دانشگاه‌های استان ۲- تمایل به ارتقای علمی اساتید و دانشجویان
عوامل مداخله‌گر	وجود سیاست توانمندسازی دانشجویان	۱- توانمندسازی با توسعه فعالیت‌های آموزشی موردنیاز ۲- توانمندسازی بارگذاری دوره‌های کارآفرینی ۳- توانمندسازی با مهارت‌آموزی در صنایع ۴- توانمندسازی با گسترش دوره‌های تخصصی
	وجود سیاست‌های توسعه‌ای در هر دانشکده	۱- وجود سیاست‌های جذب مالی در دانشکده‌ها ۲- وجود سیاست‌ها به‌روز نمودن تجهیزات در دانشکده‌ها ۳- تدوین سیاست کاربردی کردن علوم در دانشکده‌ها

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	وجود تصویر مناسب از دانشگاه‌های کرمانشاه	۱- وجود وجهه مردمی دانشگاه‌های کرمانشاه به‌ویژه دانشگاه رازی و آزاد اسلامی ۲- اهمیت دانشگاه‌های کرمانشاه در تحولات علمی کشور
	وجود امکانات آموزشی پژوهشی متعدد	۱- وجود آزمایشگاه‌های متعدد ۲- وجود مؤسسات تحقیقاتی متعدد ۳- دوره‌های آموزشی تحقیقات تکمیلی و کاربردی در دانشگاه‌های شهر کرمانشاه
	علاقه‌مندی و انگیزه اساتید و دانشجویان	۱- وجود انگیزه پیشرفت علمی در اساتید ۲- وجود علاقه‌مندی مهارت‌آموزی در دانشجویان
بستر حاکم	وجود و قابلیت جذب دانشجو در تمامی مقاطع	۱- وجود رشته‌های متنوع در مقاطع مختلف برای جذب دانشجو ۲- وجود دانشکده‌های متنوع ۳- قابلیت بالای مراکز تحقیقاتی برای جذب دانشجو
	وجود ارتباطات مناسب اجتماعی	۱- همدلی بیشتر کارکنان و اعضای هیئت‌علمی ۲- وجود ارتباطات اجتماعی مبتنی بر همکاری کادر هیات علمی
	وجود فضای مناسب برای توسعه سامانه‌های آنلاین	۱- قابلیت راه‌اندازی کتابخانه آنلاین ۲- قابلیت راه‌اندازی سامانه شغلی فارغ‌التحصیلان ۳- وجود ظرفیت پژوهش‌های آنلاین
	توسعه و تجاری‌سازی علم	۱- کاربردی کردن پایان‌نامه‌ها ۲- کاربردی کردن نتایج تحقیقات مؤسسات زیرمجموعه دانشگاهی ۳- سرمایه‌گذاری بر روی پژوهشکده‌های علوم جدید
پیامدها	قابلیت و گسترش جذب نخبگان	۱- قابلیت جذب دانشجویان نخبه ۲- افزایش جذب اساتید با تجربه ۳- فضاسازی برای اشتغال نخبگان به‌ویژه در مراکز پژوهشی
	توسعه رشته‌ها و همکاری متقابل	۱- همکاری برای اجرای طرح‌ها ۲- استفاده متقابل از فضاها و آموزشی پژوهشی طرفین ۳- توسعه دانشکده‌های بین‌رشته‌ای ۴- توسعه رشته‌های کاربردی و بین‌رشته‌ای

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
		۱- تدوین کتاب‌ها و مقالات به‌روز و جدید با محوریت بین‌رشته‌ای
		۲- تولید جزوات کاربردی آنلاین توسعه منابع علمی متنوع
		۳- تولید سی‌دی‌های آموزشی چندرسانه‌ای و صوتی تصویری مهارت محور

شرایط علی: یکی از بخش‌های اصلی نظریه زمینه‌ای کشف شرایط علی است که به معنی حوادث، وقایع و اتفاق‌هایی است که به وقوع یا گسترش پدیده منجر می‌شود. در زیرمجموعه شرایط علی، کادر جلسات علمی مجرب متخصص و توانمند، تنوع برنامه‌های آموزشی و پژوهشی، گسترش پژوهش‌های کاربردی و مبتنی بر نیازهای استان، ظرفیت آموزش ترکیبی، ظرفیت ارتباط و تعامل دانشگاه با صنایع و سازمان‌های استان، برنامه درسی انعطاف‌پذیر و کاربردی قرار گرفت.

اساتید نقش مهمی در تحرک و پویایی نظام آموزشی و پژوهش دارند؛ اساتید با اطلاع از علم روز و راهنمایی دانشجویان در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی می‌توانند زمینه‌های جدیدی از علوم را بگشایند بر این اساس به نظر می‌رسد اساتید در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی نیز باید نقش داشته باشند اما متأسفانه اساتید در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی مشارکت ندارند. این امر باعث شده است که حوزه آموزش و پژوهش چندان با نیازهای اساتید منطبق نباشد. یافته‌های مرتبط به شرایط علی نشان داد یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها و شرایط علی توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه، وجود اساتید مجرب، متخصص و باتجربه است. از منظر پاسخگویان وجود اساتید آشنا به چندین زبان، اساتید دارای تجربه علمی-اجرایی، اساتید دارای مهارت‌های ویژه و اساتید دارای تخصص‌های نو، از جمله عوامل محرک حوزه علمی و تغییرات در ساختار آموزشی-پژوهشی هستند.

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بیش از هر زمان درصدد گسترش تنوع فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی هستند که به نظر می‌رسد این موضوع چندین کارکرد برای پویایی آموزش عالی داشته باشد؛ اساتید و دانشجویان انگیزه بیشتری برای تحقیق پیدا می‌کنند و با زمینه‌های تحقیقات و موضوعات علمی جدید آشنا می‌شوند در کنار آن، شیوه‌های متفاوت تدریس ساختار آموزش عالی را به سمت استفاده از روش‌های نوین

تدریس تحریک می‌کند. در دومین شرط علی مؤثر در بروز پدیده توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه یا آموزش عالی مشخص شد تنوع برنامه‌های آموزشی و پژوهشی اثر مهمی در بازتعریف قابلیت‌ها و ظرفیت‌های دانشگاه دارد این تنوع بر اساس یافته‌های تحقیق در چهار قالب ظهور پیدا کرده بود که عبارت‌اند از: وجود برنامه آموزشی کارگاه محور، وجود پژوهش‌های نوین، وجود مؤسسات تحقیقاتی متنوع، وجود برنامه‌های آموزشی میدان محور.

پژوهش، نقش محوری در گسترش حوزه‌های علمی دارد. عُرف در حوزه علمی این است که نیازهای محیطی، مسائل مبتلابه منطقه در قالب پژوهش‌های کاربردی انجام گیرد و این پژوهش‌ها بتوانند با ارائه راه‌حل و نوآوری‌ها مسائل و مشکلات محیط را مرتفع سازند، هم چشم‌اندازهای جدیدی به حوزه علمی بیفزایند. نتیجه سومین علت توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاهی نشان داد؛ توسعه پژوهش‌های مبتنی بر نیازمندی‌های صنایع، توسعه پژوهش‌های مبتنی بر نیازهای محلی، وجود پژوهش‌های مبتنی بر تجاری‌سازی، رشد پژوهش‌های نیازسنجی در گسترش پژوهش‌های کاربردی مؤثر است. دانشگاه‌هایی موفق‌اند که بتوانند آموزش‌های متنوع حضوری-فیزیکی و آنلاین-الکترونیکی ارائه دهند؛ تنوع آموزشی نه تنها می‌تواند منابعی را نصیب دانشگاه نماید بلکه از تمامی ظرفیت‌های اساتید و منابع آموزشی نیز استفاده نماید. نتیجه حاصل از ظرفیت آموزش ترکیبی نشان داد در استان کرمانشاه ظرفیت آموزش حضوری متنوع و آموزش‌های آنلاین در دانشگاه‌ها وجود دارد زیرا جمعیت قابل توجهی از دانشجویان در این استان هستند و نیز بسیاری از رشته‌ها گسترش یافته‌اند.

از حلقه‌های مفقوده شده گسترش پژوهش‌های نوین در ایران، عدم ارتباط بین صنایع و سازمان‌ها با دانشگاه است. به نظر می‌رسد برقراری ارتباط بین دانشگاه و صنایع، سازمان‌ها، مؤسسات پژوهشی، کارآفرینان می‌تواند کارکردهای متعددی برای طرفین داشته باشد. از جمله این کارکردها، شناخت ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های طرفین و برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری از آن است. یافته‌های مربوط به شرط علی چهارم نشان داد؛ ظرفیت ارتباط و تعامل با صنایع و سازمان‌های استان گامی مهم برای تحرک و پویایی بیشتر است که در چهار قالب خود را نشان داد؛ ظرفیت برقراری ارتباط با صنایع، ظرفیت بهره‌گیری از تجهیزات صنایع، ظرفیت مشارکت با سازمان‌ها و ظرفیت برگزاری دوره‌های مشترک با سازمان‌ها.

تولید علم و گسترش پژوهش مبتنی است بر آموزش‌های انعطاف‌پذیر؛ آموزشی که در آن نیازهای فارغ‌التحصیلان در اولویت است و برنامه‌های درسی بیشتر عمل‌گرا، کاربردی و واقع‌گرایانه است. نتایج تحقیق نشان داد پنجمین شرط توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه‌های استان کرمانشاه برنامه درسی کاربردی و انعطاف‌پذیر است که در سه قالب خود را نشان داده است؛ وجود برنامه درسی عملی به‌ویژه در رشته‌های کشاورزی، برنامه درسی مبتنی بر نیازهای فارغ‌التحصیلان، برنامه درسی کاربردی.

راهبردها: امروزه دانشگاه‌ها رویکرد بین‌المللی شدن را دارند و این موضوع سبب می‌شود تا به‌راحتی بتوانند ایده‌های جدید و نخبگان را برای گسترش آموزش‌ها و پژوهش‌های کاربردی و تجاری‌سازی علمی توسعه دهند. ازجمله راهبردهای اساسی توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در استان کرمانشاه، قابلیت جذب دانشجویان خارجی به‌ویژه دانشجویان عراقی و قابلیت برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت انگلیسی‌زبان آنلاین است.

توانمندسازی منابع انسانی ازجمله استراتژی‌های سازمان‌های امروزی است و دانشگاه‌ها نیز در این زمینه مستثنا نیستند با توجه به ماهیت علمی دانشگاه، توانمندسازی اهمیت بسیار زیادی در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی دارد؛ از مهارت‌های اجتماعی گرفته تا مهارت‌های کارآفرینی و راه‌اندازی کسب‌وکار که برای فارغ‌التحصیلان ضروری است می‌تواند در توسعه ظرفیت‌ها و توانمندی‌های خود دانشگاه نیز مؤثر باشد. راهبرد دوم توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در استان کرمانشاه نشان داد که توسعه توانمندی منابع انسانی برای پوبندگی دانشگاه حیاتی است که در سه قالب توسعه مهارت‌های اجتماعی کارکنان، توسعه مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان و توسعه مهارت‌های تدریس و پژوهش متنوع اساتید متجلی شد.

توانمندسازی یک دانشگاه می‌تواند ظرفیت‌های جدید برای آن به ارمغان بیاورد ازجمله این ظرفیت‌ها، آموزش آنلاین است یا توسعه آزمایشگاه‌های تخصصی. البته اساتید باید به الزامات چنین ظرفیت‌هایی آشنا باشند و علاقه نشان دهند. سومین راهبرد توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های چندگانه دانشگاه‌های استان کرمانشاه نشان داد؛ توسعه ظرفیت‌های جدید آموزشی-پژوهشی عاملی اصلی در پویایی دانشگاه است که در قالب ارائه آموزش‌های آنلاین، پژوهش‌محورکردن رشته‌های تحصیلات تکمیلی، متنوع آموزش، گسترش پژوهش‌های میدانی و توسعه آزمایشگاهی متبلور شده است.

شرایط مداخله‌گر: وضعیت دانشگاه‌ها و مناطق ایران دارای تفاوت‌های اساسی است. طبیعی است فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های تهران یا دانشگاه‌های معتبر که اهل شمال غرب یا غرب کشور هستند تمایل به عضویت هیات علمی در این منطقه را دارند چراکه حضور در مناطق خود می‌تواند کارکردهای مثبتی برای آن‌ها و منطقه خود داشته باشد. اولین شرایط مداخله‌گر در زمینه توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در کرمانشاه نشان داد؛ تمایل برای جذب و ارتقاء علمی به علت زمینه‌های مساعد استانی بالاست که در دو قالب افزایش تقاضای جذب در دانشگاه‌های استان و تمایل به ارتقاء علمی خود را نشان داد.

امروزه دانشگاه‌های از نسل‌های اول-آموزش‌محوری، نسل دوم- پژوهش‌محوری- و سومی-کارآفرین‌محوری- عبور کرده‌اند و وارد نسل چهارم دانشگاه‌ها با عنوان جامعه‌محور شده‌اند که بر اثرگذاری در اجتماع محلی تأکید دارد این موضوع اساساً در توانمندسازی دانشجویان و اساتید علمی تأکید دارد و تا زمانی که اساتید و دانشجویان، مهارت، پیش و علوم لازم برای حل مسائل محیطی را کسب نمایند نخواهند توانست در سیاست‌گذاری اجتماعی محلی مؤثر باشند. دومین عامل مداخله‌گر که به‌عنوان تسهیلگر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی کرمانشاه شد، وجود سیاست توانمندسازی دانشجویان است که در قالب توانمندسازی با توسعه فعالیت‌های آموزشی موردنیاز، توانمندسازی با برگزاری دوره‌های کارآفرینی، توانمندسازی با مهارت‌آموزی در صنایع، توانمندسازی با گسترش دوره‌های تخصصی خود را نشان داد.

سیاست‌های توسعه‌ای در هر دانشکده یا دانشگاه می‌تواند فعالیت و تحرک دانشگاه برای رسیدن به جایگاه آموزشی-پژوهشی را افزایش دهد. ازجمله سیاست‌های توسعه‌ای در هر دانشکده ایجاد و گسترش رشته‌های جدید است البته همکاری برای جذب منابع مالی نیز مهم است چراکه دانشکده را به‌سوی ارتباط‌گیری بیشتر با کنشگران بیرونی سوق می‌دهد. سومین عامل مداخله‌گر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه‌های کرمانشاه وجود سیاست‌های توسعه‌ای در هر دانشکده است که در قالب وجود سیاست‌های جذب منابع مالی در دانشکده‌ها، وجود سیاست به‌روز نمودن تجهیزات در دانشکده‌ها و تدوین سیاست کاربردی کردن علوم در دانشکده‌ها خود را نشان داد.

وجود تصویر مناسب از یک سازمان نقش مهمی در جذب مشتریان یا متقاضیان دارد و طبیعی است مراکز علمی که از وجهه و تصویر مناسبی بین مردم برخوردارند به بهترین

نحو می‌توانند در جلب همکاری و اثرگذاری بر تحولات محیط مؤثر باشند. چهارمین عامل مداخله‌گر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در استان کرمانشاه وجود تصویر مناسب از دانشگاه رازی است که در دو قالب خود را نشان داده است: وجود وجهه مردمی دانشگاه رازی، اهمیت دانشگاه رازی در تحولات علمی استان.

بستر حاکم: وجود امکانات آموزشی-پژوهشی متعدد می‌تواند نه در تنها در جذب دانشجو بلکه در تقویت انگیزه‌های دانشجویان و اساتید نیز مؤثر افتد منوط بر این که این امکانات در بین دانشکده‌ها یا دانشگاه‌ها به‌طور عادلانه‌ای توزیع و راه‌اندازی شود. نتایج حاصل از شرایط زمینه‌ای مؤثر بر بروز پدیده توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه‌های استان کرمانشاه نشان داد؛ وجود آزمایشگاه‌های متعدد، وجود مؤسسات تحقیقاتی متعدد و نیز دوره‌های آموزشی تحصیلات تکمیلی و کاربردی کاردانی در دانشگاه‌های استان کرمانشاه از مهم‌ترین توسعه ظرفیتی این دانشگاه‌هاست.

اساساً وجود امکانات آموزشی-پژوهشی تنها یک جنبه (البته جنبه‌ای مهم) برای تولید علم و گسترش آن است. شاید از آن مهم‌تر، انگیزش‌ها و علاقه‌مندی‌های کنشگران دانشگاهی از قبیل اساتید و دانشجویان و حتی کارمندان باشد. نتایج نشان داد وجود علاقه‌مندی و انگیزه اساتید و دانشجویان از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی استان است که در قالب، وجود انگیزه پیشرفت علمی در اساتید، وجود علاقه‌مندی مهارت‌آموزی در دانشجویان مطرح شد.

قابلیت جذب دانشجو در دانشگاه منوط به داشتن رشته‌های جذاب و کاربردی و اساتید علمی باسواد است بر همین اساس مشاهده می‌شود که امروزه توسعه کمی به علت وجود اساتید مرتبط، می‌تواند گامی مؤثر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه باشد. چهارمین زمینه توسعه ظرفیت‌های چندگانه عالی در استان کرمانشاه، وجود و قابلیت جذب دانشجو در تمامی مقاطع است که در قالب وجود رشته‌های متنوع در مقاطع مختلف برای جذب دانشجو، وجود دانشکده‌های متنوع، قابلیت مراکز تحقیقاتی برای جذب دانشجویان مطرح شد.

توسعه فضای مجازی در آموزش‌ها و پژوهش‌های دانشگاه بیش‌ازپیش اهمیت می‌یابد چه همین ظرفیت‌های آنلاین می‌تواند از بروز بسیاری از هزینه‌ها اضافی برای دانشگاه، اساتید و دانشجویان بکاهد. چهارمین زمینه توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در استان کرمانشاه، وجود فضای مناسب برای توسعه سامانه‌های آنلاین است که خود را در

قالب، قابلیت راه‌اندازی کتابخانه آنلاین، قابلیت راه‌اندازی سامانه شغلی فارغ‌التحصیلان، وجود ظرفیت پژوهش‌های آنلاین نشان داد.

از جمله شاخص‌های تأثیرگذار برای سرمایه‌گذاری‌های علمی یا جذب دانشجو وجود ارتباطات اثربخش و روحیه همکاری است که این موضوع در نظام آموزش عالی کشورهای پیشرفته به اثبات رسیده است. نتایج نشان داد وجود ارتباطات مناسب اجتماعی از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه ظرفیت‌های چندگانه است که در قالب، همدلی بیشتر کارکنان با اعضاء هیات علمی، همدلی بیشتر کارکنان با اعضاء هیات علمی، وجود ارتباطات اجتماعی مبتنی بر همکاری در بین اعضاء هیات علمی خود را نشان داد.

پیامدها: اساساً دانشگاه‌ها امروزه در حوزه پژوهش کارکرد تجاری‌سازی علمی را دنبال می‌کنند چراکه اساساً گسترش نوآور علمی بر همین مبنا قرار دارد و می‌تواند ظرفیت‌ها و قابلیت‌های دانشگاه‌ها را بارورتر نماید. نتایج حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد اولین پیامد توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاهی در استان کرمانشاه، توسعه تجاری‌سازی علمی است که در سه قالب بروز نموده است؛ کاربردی کردن پایان‌نامه، کاربردی کردن نتایج تحقیقات مؤسسات زیرمجموعه دانشگاهی، سرمایه‌گذاری بر روی پژوهشکده‌های علوم جدید.

از مهم‌ترین اقدامات دانشگاه‌ها برای توسعه علمی، پویایی و ظرفیت‌سازی، قابلیت جذب و گسترش فضای نخبگی بوده است چراکه اهمیت به جذب نخبگان می‌تواند انگیزه‌های تحقیق و روحیه علمی را در بین اساتید و دانشجویان تقویت نماید که به‌عنوان یک ظرفیت‌سازی مهم در ساختار دانشگاه و سیاست آموزش عالی مطرح است. نتایج حاصل از راهبردها نشان داد دومین راهبرد توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه، ظرفیت و گسترش جذب نخبگان است که در قالب‌های، قابلیت جذب دانشجویان نخبه، افزایش جذب اساتید باتجربه، فضا‌سازی برای اشتغال نخبگان به‌ویژه در مراکز پژوهشی خود را نشان داد.

از ظرفیت‌های مهم دانشگاه‌ها، توسعه رشته/گرایش‌ها و همکاری‌های متقابل است. رشته‌های جدید می‌تواند فضای جدید آموزشی و پژوهشی را بگشاید و تولید علم را تسریع بخشد. همچنین همکاری بین دانشگاه و مراکز پژوهشی و مؤسسات و صنایع نه‌تنها می‌تواند سرمایه اجتماعی را تقویت نماید، بلکه ایده‌های علمی جدید را نیز می‌تواند مبادله نماید. راهبرد سوم حاصل از توسعه ظرفیت‌های و قابلیت‌های چندگانه دانشگاه

توسعه رشته‌ها و همکاری‌های متقابل است که در قالب، همکاری برای اجرای طرح‌ها، استفاده متقابل از فضاهای آموزشی-پژوهشی طرفین، توسعه دانشکده‌های بین‌رشته‌ای، توسعه رشته‌های کاربردی و بین‌رشته‌ای متبلور است.

دانشگاه پویا دانشگاهی است که منابع علمی متنوعی تولید می‌کند؛ این منابع علمی می‌تواند وجهه علمی و علاقه‌مندی مخاطبان را برای ادامه تحصیل بیشتر نماید. به‌عنوان مثال دانشگاهی که فایل‌های صوتی سخنرانی‌های کلاسی خود را روی سایت دانشگاه قرار می‌دهد، درصد ظرفیت‌سازی بیشتر در حوزه علمی است. زمانی که ظرفیت‌های دانشگاه گسترش یافت منابع علمی به‌روزی هم تحویل جامعه علمی می‌شود. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد توسعه منابع علمی متنوع از مهم‌ترین پیامدهای توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاهی است که در قالب، تدوین کتاب‌ها و مقالات به‌روز و جدید با محوریت بین‌رشته‌ای، تولید جزوات کاربردی آنلاین، تولید سی‌دی‌های آموزشی چندرسانه‌ای و صوتی، تصویری مهارت محور بروز نمود.

پدیده حاصل از مصاحبه‌ها و کنش و واکنش اجزای مدل گراند تئوری «توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های چندگانه دانشگاه» است که این ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها به‌عنوان ابزاری مهم برای عبور از نسل‌های اول و دوم دانشگاهی در کرمانشاه و رسیدن به نسل سوم دانشگاه-دانشگاه کارآفرین است. طبیعی است تجهیز دانشجویان به مهارت‌های کارآفرینی، خلاقیت، شناسایی فرصت می‌تواند عاملی مهم در توسعه و گسترش آموزش و پژوهش دانشگاهی نیز باشد. عموماً دانشگاه‌های کارآفرین دانشگاه‌هایی پویا و دارای ارتباطات اثربخش با کنشگران بیرونی هستند. نتایج نشان داد که در دانشگاه‌های کرمانشاه ظرفیت‌های خوبی در زمینه آموزش، پژوهش، ارتباط با صنایع، گسترش رشته‌های دانشگاه نو و بین‌رشته‌ای و تجهیزات وجود دارد. مزیت دانشگاه‌های کرمانشاه به‌ویژه دانشگاه رازی محوربودن در غرب کشور است و همسایگی با عراق می‌تواند قابلیت این استان در پذیرش دانشجویان خارجی را بالا ببرد و تأثیرگذاری آن را فراتر از مرزهای استانی می‌تواند گسترش دهد. در ابعادی دیگر توسعه ظرفیت‌های دانشگاه‌های استان وابسته به جذب اساتید و دانشجویان نخبه است که به نظر می‌رسد همین عامل محرکی خوبی برای تقویت انگیزه‌های علمی برای پویایی بیشتر است. با توجه به تحولات صورت گرفته در دانشگاه‌های استان به‌ویژه در دانشگاه رازی کرمانشاه به نظر می‌رسد فضای زیادی برای توسعه دانشگاه‌ها، رشته/گرایش‌های جدید بیشتری نیز وجود دارد.

ظرفیت‌هایی که در خود استان کرمانشاه در حوزه منابع طبیعی، کشاورزی، هم‌مرزی با عراق وجود دارد، ظرفیت‌ها و قابلیت‌های دانشگاهی این استان را می‌تواند بیشتر گسترش دهد و آن را به قطب علمی تبدیل سازد و مسائل استانی و کشور را حل نماید.

بحث و نتیجه‌گیری

مفهوم پویندگی و قابلیت‌های پویا به‌عنوان منبع مزیت رقابتی، موجی از پژوهش‌ها را در دو دهه اخیر به راه انداخته است. دیدگاه قابلیت‌های پویا به دنبال تشریح موفقیت برخی شرکت‌ها، سازمان‌ها یا نظام‌های ارائه خدمات در دستیابی به مزیت رقابتی در محیط متغیر است. در اینجا منظور از بیان منابع، دارایی‌ها و منابع محسوس و نامحسوس و انسانی به همراه قابلیت‌هایی است که سازمان در اختیار دارد یا تحت کنترل درآورده است و یا به آن دسترسی دارد. به عبارتی قابلیت‌ها به‌عنوان بخشی از بیان منابع یک سازمان در نظر گرفته می‌شوند (هلفات، ۲۰۰۷، نکوئی‌زاده، حسینی، قره‌چه و حاجی‌کریمی، ۱۳۹۳).

قابلیت‌های پویا می‌تواند بنیان منابع یک سازمان را با توجه به شرایط تغییر دهند. اما در بین این مطالعات، فعالیت‌های تفصیلی و متغیرهایی که باید در فرایند پویایی و تحرک موردتوجه قرار گیرند، کمتر موردتوجه قرار گرفته‌اند. مطالعه حاضر، مشخص نمود که در یک سیستم پویا کادر هیات علمی مجرب، متخصص و توانمند ضرورت دارد. اساتید با اطلاع از علم روز و راهنمایی دانشجویان در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی می‌توانند زمینه‌های جدیدی از علوم را بگشایند. بر این اساس اساتید نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی دارند که متأسفانه این گروه متخصص کمتر در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت دارند. این امر باعث شده است که حوزه آموزش و پژوهش چندان با نیازهای اساتید منطبق نباشند.

یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها و شرایط علی توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه، وجود اساتید مجرب متخصص و با تجربه است دلیل این موضوع آن است که وجود اساتید آشنا به چندین زبان، اساتید دارای تجربه علمی-اجرایی، اساتید دارای مهارت‌های ویژه و اساتید دارای تخصص‌های نو از جمله عوامل محرک حوزه علمی و تغییرات در ساختار آموزشی-پژوهشی است. این گروه فعالیت‌ها به شکل سنتی آن در ادبیات پژوهش به‌طور گسترده‌ای موردبحث قرار گرفته است.

در یک جمع‌بندی کلی، بر مبنای نتایج پژوهش، می‌توان عوامل زیر را از عوامل مؤثر در توسعه کارآمدی، پویایی و ایجاد تحرک در آموزش عالی پیشنهاد کرد: تنوع برنامه‌های آموزشی و پژوهشی نقش مهمی در پویایی و تحرک دانشگاه‌ها دارند. گسترش پژوهش‌های کاربردی و مبتنی بر نیازهای بومی، یکی از مهم‌ترین زمینه‌های توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه است. برقراری ارتباط بین دانشگاه و صنایع حلقه مفقوده گسترش پژوهش‌های نوین در ایران است و نقش بسزایی در تحرک و پویایی بیشتر مراکز دانشگاه خواهد داشت. وجود امکانات آموزشی - پژوهشی متعدد از مهم‌ترین عوامل توسعه ظرفیت‌های دانشگاه‌ها محسوب می‌شود. وجود علاقه‌مندی و انگیزه اساتید و دانشجویان از مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی است. وجود قابلیت جذب دانشجو در تمامی مقاطع گامی مؤثر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاه است. وجود فضای مناسب برای توسعه سامانه‌های آنلاین زمینه توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی را فراهم می‌کند. وجود ارتباطات مناسب اجتماعی نقش مهمی در توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی دارد. تمایل متقاضیان برای جذب و ارتقاء علمی یکی از شرایط مداخله‌گر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی است. وجود سیاست توانمندسازی دانشجویان عامل مداخله‌گر دیگری است که به‌عنوان تسهیلگر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی کرمانشاه نقش دارد. وجود سیاست‌های توسعه‌ای در هر دانشکده از جمله عوامل مداخله‌گر در توسعه ظرفیت چندگانه دانشگاه‌های کرمانشاه به شمار می‌رود. وجود تصویر مناسب از دانشگاه‌های کرمانشاه از مهم‌ترین عوامل مداخله‌گر در توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در کرمانشاه است. قابلیت جذب دانشجویان خارجی از جمله راهبردهای اساسی توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در کرمانشاه است. توسعه توانمندی منابع انسانی راهبرد دوم توسعه ظرفیت‌های چندگانه آموزش عالی در کرمانشاه است. توانمندسازی منابع انسانی از جمله استراتژی‌های سازمان‌های امروزی است و دانشگاه‌ها نیز در این زمینه مستثنا نیستند. توسعه ظرفیت‌های جدید آموزشی پژوهشی عامل اصلی در پویایی دانشگاه است. توسعه تجاری‌سازی علم اولین پیامد توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاهی در کرمانشاه است. اولین پیامد توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاهی در کرمانشاه توسعه تجاری‌سازی علمی است که در سه قالب بروز نموده است: کاربردی کردن پایان‌نامه، کاربردی کردن نتایج تحقیقات مؤسسات زیرمجموعه دانشگاهی،

سرمایه‌گذاری بر روی پژوهشکده‌های علوم جدید. قابلیت و گسترش جذب نخبگان دومین پیامد توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاهی در کرمانشاه است. توسعه رشته‌های دانشگاهی و همکاری‌های متقابل سومین راهبرد برای توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های چندگانه دانشگاه در کرمانشاه است. توسعه منابع علمی متنوع از مهم‌ترین پیامدهای توسعه ظرفیت‌های چندگانه دانشگاهی است.

لازم به ذکر است که در پژوهش‌های کیفی، به علت نوع طرح پژوهش و شیوه نمونه‌گیری، تعمیم نتایج با محدودیت‌هایی مواجه است. با توجه به اینکه پژوهش حاضر صرفاً در مورد دانشگاه‌های کرمانشاه صورت گرفته است، بنابراین پیشنهاد می‌گردد که پژوهش‌های مشابه در مورد سایر دانشگاه‌ها صورت پذیرد.

منابع

- بزرگ نژاد، ع.ر. و شریف‌زاده، ف. (۱۳۹۵). مطالعه و بررسی تأثیر اجرای خط‌مشی‌های آموزش عالی کشور با توجه به ارزیابی برنامه‌های سوم و چهارم و پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران بر عملکرد وزارت علوم و تحقیقات و فن‌آوری، فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۰(۳۳)، ۱۷۰-۱۱۹.
- تقوی قره‌بلاغ، ح. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین شخصیت و رهبری تحول‌آفرین در بین مدیران مناطق نوزده‌گانه آموزش و پرورش شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- خدادی، س.؛ خدادادحسینی، س. ح.؛ مشیکی، ا. و آذر، ع. (۱۳۹۰). طراحی مدل چابکی مشتری با رویکرد قابلیت‌های پویایی سازمانی: بررسی نقش شایستگی HT، هوشیاری کارآفرینانه و زیرکی بازار. تحقیقات بازاریابی نوین، ۱(۴)، ۱-۲۴.
- خورسندی طاسکوه، ع. (۱۳۹۴). تحلیل مبانی نظری و اهداف بین‌المللی شدن آموزش عالی. مجله آموزش عالی ایران، ۷(۳)، ۲۷-۶۰.
- شهنازی، ک. و حسینی، م. (۱۳۹۲). اهمیت کانال‌های مختلف انتقال دانش بین دانشگاه و صنعت در صنایع ایران. آموزش عالی ایران، ۶(۱)، ۲۹-۵۴.
- شریف‌زاده، ا. و عبدالله زاده، غ. (۱۳۹۰). بررسی رضایت دانشجویان کشاورزی از کیفیت آموزشی. پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۳(۶۱)، ۵۱-۷۴.
- عنایتی، ت.؛ صالحی، م. و جلالی، ط. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر هوش‌های رقابتی و تجاری بر تجاری‌سازی ایده‌ها با تأکید بر مزیت رقابتی در دانشگاه‌های نسل سوم به‌منظور ارائه مدل. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۲، ویژه‌نامه، بهار، ۳۶۱-۳۷۸.

مجتبی زاده، م؛ عباس پور، ع؛ ملکی، ح. و فراست خواه، م. (۱۳۹۷). الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت نظام آموزش عالی ایران از دیدگاه خبرگان. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۳(۴۲)، ۷-۲۴.

نکوئی زاده، م؛ حسینی، س. م؛ قره‌چه، م. و حاجی کریمی، ع. (۱۳۹۳). مدل سازوکار اثرگذاری قابلیت‌های پویا بر عملکرد شرکت. اندیشه مدیریت راهبردی، ۸(۲)، ۶۷-۹۸.

- De Wit, H., Hunter, F., Howard, L., & Egron-Polak, E. (2015). Internationalisation of Higher Education. European Parliament, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies.
- Helfat, C. E. (2007). *Dynamic capabilities: Understanding strategic change in organizations*. Malden, MA: Blackwell.
- Jiao, H., Alon, I., Chun, K., & Cui, Y. (2013). When should organizational change be implemented? The moderating effect of environmental dynamism between dynamic capabilities and new venture performance. *Journal of Engineering and Technology Management*, 30, 188-205.
- Lin, L. (2011). Electronic human resource management and organizational innovation: The roles of information technology and virtual organizational structure. *The International Journal of Human Resource Management*, 22, (2), 235-257.
- Lin, Y., & Wu, L. (2013). Exploring the role of dynamic capabilities in firm performance under the resource-based view framework. *Journal of Business Research*, 67, 407-413.
- McKenna, C. & Hughes, J. (2013). Values, digital texts, and open practices – a changing scholarly landscape in higher education. *Literacy in the Digital University: Critical Perspectives on Learning, Scholarship and Technology*, eds R. Goodfellow & M. R. Lea, Routledge, London, 15-26.
- Robb, A., Valerio, A., & Brent, P. (2014). *Entrepreneurship education and training: insights from Ghana, Kenya, and Mozambique*. Washington DC: World Bank Group.
- Salonda, L. L. (2008). *Exploration of a university culture: A Papua New Guinea case study*. Unpublished Doctoral Thesis, Victory University of Technology.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.